

BRITA HERMELIN

Brita var den yngsta i den stora barnkull som växte upp på Thorsvi under senare hälften av 1800-talet. Närmast henne i ålder var bror Robert, Bob kallad. De höll ihop i nöd och lust. Bob hade gärna vågat livet för Brita, men det fick han inga tillfällen till. Brita fick kanske mera tillfälle att visa sin kärlek. Farfar kunde vara ganska sträng, och Bob var inte alltid något mönster. Det kunde bli spända förhållande, men då gick Brita emellan, tog på sig så mycket av skulden hon rimligtvis kunde. Och bad sen så gått hon kunde för Bob. Vänskapen mellan de båda syskonen räckte livet ut. Det vet jag, som sen blev Roberts maka och Britas svägerska.

Gamla farfar som hade hållit många söner i skola och haft informatorer och guvernanter, skulle han nu börja om med lilla Brita. Det var han inte mycket hågad på. När därför genom bekantas bekanta det kom ett erbjudande från familjen Pauli, om inte Brita kunde komma och bli skolkamrat med deras Magda, och läsa för en lärarinna där i hemmet på Nygård, så tog han emot det med glädje. Brita och Magda var helt jämnåriga. De blev vänner för livet. När Brita kom till Nygård var hon 10 år, en liten flicka med lång ljus fläta på ryggen. Och jag var 4 år. Jag är hennes äldsta bekanta i släkten. Hon blev min mammas 4:e flicka, och vi älskade henne alla som en syster. Och Brita fann sig gott. Nygård blev hennes andra hem. De båda hemmen var i ekonomiskt avseende likställda, på båda levde man enkelt och sparsamt. Där gällde om de gamla lantbrukarhemmen, både större och mindre, att man hade "rysligt mycket mat, men aldrig några pengar" som en 10-årig pojke en gång uttryckte sig.

Men det fanns olikheter. Thorsvi var mycket gammaldags och patrietiskt. Nygård lite modernare, man bodde några mil närmare Stockholm. På Thorsvi levde man närmare naturen, djurliv och växtvärld kom en liksom närmare in på livet. På Nygård var husfadern ämbetsman. Han levde med i svensk och utländsk politik, han visste en del om den andliga hungern i kulturlivet, och det talade han om med hustru och barn. Alla fick komma med sina tankar och frågor, "Ni är, brukade han säga, fria medborgare i ett fritt samhälle."

Brita lärde och tog upp från båda hemmen. Efter 4 års skolgång på Nygård var Brita ett år i Stockholm och konfirmerades då på Ersta för Teol. Dr Bring

Sen följde några år hemma på Thorsvi, litet enformiga kanske, men likaså roliga. Det fanns goda grannar, Fåröö, Grönsö, Brandholssund och Weckholms prästgård, och umgänget var livligt, särskilt vid jultiden. Då stod de riktiga svenska julborden dukade, och det dansades gladeligt. Ingen kunde spela dansmusik så som gamla mamma Elise. När hon spelade polka och hambo, då ryckte det i benen även på de gamla herrarna, och de måste också upp på dansgolvet. Brita dansade mjukt och behagligt, hon var vänlig och glad, omtyckt av alla.

Brita var en vuxen herrgårdsfröken. Hon hjälpte till i hushållet, men man hade alltid en eller två jungfrur, och vid behov någon av gårdens statarhustrur. Hon sydde mycket, linneskåpet skulle hållas oklanderligt, och hon var skicklig att brodera. Brita sydde en del synnerligen vackra saker till Thorsvi kyrka.

Allt var ju så bra, men Brita längtade efter att lära sig mer, att bli något självständigt, eller rent ut sagt, hon ville bli sjuksköterska. Men det var ingen som förstod. Hon kunde väl gå hemma och vänta på att bli gift. Det hade systrarna gjort, och det gjorde unga herrgårdsfröknar på den tiden.

Men så småningom lyckades Brita driva sin vilja igenom. Hon kom till Nyköpings lasarett för en tvåårig kurs. Hon insöp allt vad hon kunde, och hon visade anlag för kallet som förvånade både läkare och kamrater.

Efter ett år och några månader hände en mycket sorglig händelse. Mamma Elise dog hastigt under ett besök hos Yngve och Anna i Bångbro. Stackars gamla far, aldrig hade han tänkt att han skulle bli ensam kvar. Han var ju den äldste och så starkt beroende av sin älskade Elise. Och samtidigt höjdes alla röster och naturligtvis måste Brita komma hem och ta hand om gamle far. Den där kursen kunde hon väl lämna. Det var nog bara de gamla vännerna på Nygård som tyckte att Brita borde få gå sin kurs färdig. Och att far kunde ha fått en hushållerska som skötte om honom några månader. Sådana fanns det gått om på den tiden. Men de gamla vännerna på Nygård hade ingen rösträtt. Brita bröt sin kurs och kom hem. Och nog var det gott för gamla far att under sin återstående livstid - och den blev lång - ha sin yngsta dotter hos sig.

Britas många år hemma på Thorsvi blev inte sysslolösa och vad hon lärt under tiden i Nyköping bar god frukt. De många syskonen var gifta och hade sina barn, och när där väntades smått folk eller blev sjukdomsfall, alltid skulle Brita dit och hjälpa till.

Många av dem som är närvarande vid släktmötet 1976 har nog de första veckorna av sitt liv vårdats av faster Britas vänliga händer. Men det var ej blott de närmaste som fick Britas hjälp. Hon räckte till för fler. Snart blev det känt att fröken Brita på Thorsvi kunde lägga om sår, även om de var aldrig så variga och fula, och även kunde bota andra sjukdomar. Någon distriktssköterska fanns ju ej på den tiden, men Brita fick göra i många fall deras arbete både i Thorsvi och förresten i hela Tröjds härad. Naturligtvis utan någon betalning. I ett avseende var hon före sin tid. Efter 50 år har vetenskapen kommit ifatt henne. Brita visste, förstod att kropp och själ hör ihop. Nu erkänner vetenskapen det som självklart. En sjuk kropp behöver hjälp också för själen. En sjuk behöver religionens hjälp både för att kunna leva vidare och för att kunna dö. Brita kunde förmedla den hjälpen. Men det är inte bara de sjuka som behöver religionens hjälp. Brita samlade en grupp unga flickor, där hon gav dem dels praktiska kunskaper, dels en innerlig religiös fostran. Jag vet ej, men jag tror att den lilla gruppen håller ihop ännu, fast de unga hunnit bli både gamla och vithåriga.

Britas arbete skedde i det tysta i en avlägsen vrå av vårt långa land, men hur det var, så var det en som märkte det, och det var stiftets biskop som vid den tiden hette Natan Söderblom. Han hade ju annars rätt världsomspännande intressen, men samtidigt visste han vad som tilldrog sig i hans eget stifts bortersta hörn. På ett kyrkligt möte i Vadstena presenterade han Brita för en av toppfigurerna i vår kyrka med orden. "Detta är vår sankta Birgitta av Tröjden". Vi som stod bredvid och hörde orden och såg hur vår Brita rodnade, tyckte det var bra sagt. Hon var en sankta Birgitta i vår tid och i vår lokala bygd. Genom Natan Söderblom kom Brita in i den då nybildade Societas Sankta Birgitta (SSB). Dit hörde hon sen hela sitt återstående liv, och det blev för henne till stor hjälp och glädje. Sista åren var hon dess äldsta medlem, älskad och vördad av alla.

År 1923 dog gamle far nära 100 år gammal, och Brita var då omkring de 50. Några av syskonen erbjöd henne att komma till dem. Men Brita ville vara självständig så länge hon kunde. Om hon haft sin sjuksköterskeutbildning färdig, hade det varit lättare. Nu hade Brita varken examen eller något betyg. Hon var bara en gammal fröken, det gällde inte stort i den nya tid som nu brutit in.

Brita fick en plats som värdinna hos komminister Gabriel Grevberg i Vingåker, som var änklings. Värddinna lät ju bättre, det kunde lika väl ha kallats hushållerska. Till den platsen var Brita både över och underkvalificerad. Man måste betänka att Brita var en herrgårdsflicka från 1800-talet. Hon hade aldrig behövt ~~gjort~~ några s.k. grov-^{grov}sysslor. Jungfrur fanns alltid. Egentlig matlagning hade hon ej behövt syssla med. Jo, syltning och saftning, det hade hon skött varje höst, och så kunde hon baka småbröd, men knappast ett stort vete- eller rågbrödsbak.

I Vingåker fordrades mera, Brita har själv berättat mig en del. En gång var det storbyk i prästgården, två, tre bykgummor och jungfrur skulle stå med i byken. Mat och allt övrigt skulle fröken Brita sköta.

Hon har berättat mig hur hon efter middagen kom ut i köket och fann disk överallt på bord och bänkar. Där var tallrikar och fat, grytor och kastruller, och allt måste diskas.

Visst hade Brita någon gång diskat några kaffekoppar. men detta!! Hon sade själv att hon var gråtfärdig, men det var ju bara att taga sig an det hela. Men nog tog det minst två gånger så lång tid som för en ung husmor i vår tid.

Pastor Grevberg beundrade Brita och talade ofta om hur fint hon kunde ordna även ett enkelt kafferep. Men han var en enkel man, med enkla vanor och enkelt hem. Det generade honom inte alls att lämna ut sina stövlar åt Brita att putsa.

När han en vacker dag förlovade sig och sen gifte sig med en församlingsbo, var det inte bara han som var lycklig. Brita var det också, och de av Britas vänner som kände till förhållandena.

Brita kom sedan till Bengt Jonzon, men därom får någon annan berätta.

Här bara ett yttrande av B.J. en gång på en av Britas födelsedagar (jag tror 75 år) firad på Thorsvi.

" Finns det något mer hjälplöst än en ensam far med små minderåriga barn "?

Han hade varit så hjälplös, och Brita hade blivit hans stora hjälp.

Gunni Hermelin

f. Pauli

Tant Brida.

Den första gång... Ja, spänningen var stor hos de tre barnen i komministergården i Gärt. Middagbordet var fint dukat, ungarna strängt tillsagda att hålla sig lugna. Så kom den stora stunden. För trädde Tant Brida i fin blus med sydda veck på. Nästan sådan blus som mamma brukade ha. Det kändes lugnt och tryggt från första stunden. - Hon kom inte ensam. Farbror Adolf från Thorsvi hade följt henne till Gärt. Spänningen släppte snart. Både Tant Brida och Farbror Adolf hade så glada ögon.

Tant Brida blev den trygga klippan i vårt barndomshem. I vårt hem kom ständigt gäster inte bara från Sveriges alla hörn utan också från andra länder. Tant Brida var en varm och omlänskam värdinna. Allt gjordes så vackert. Hon kunde skapa fest omkring sig med små detaljer. Ringa tebordet med skorpor och marmelad samlades kräftstid många skolungdomar under våra uppväxtår.

Tant Brida värdade de goda traditionerna och gav oss del av Thorsvi-lummels. Så målar t. ex. både vi och generationen efter oss Hermelins-kakor till jul.

Hur orkade Tant Brida?

Först mycket senare har vi till fullo fattat hennes stora osjälviskhet och hur ansträngande det måste ha varit att som 50-åring ta hand om tre små vildbasar. Tant Brida hade förmågan att mitt i det brusande vardagslivet slå rak, hävda sina egna intressen, sin tro. Hon hade många egna värmer som hon ofta samlade.

Vår tacksamhet för vad vi fått genom Tant Brida är gränslös. Hon gav oss en mors kärlek. Hon ägde fantasi och förmåga att sätta sig in i barns tänkande. När Hermetiska släktföreningen nu samlas är det oss en stor glädje att få sända en hälsning i vördnad inför Tant Bridas minne.

Gertrud Jonzon-Almqvist. Saga Jonzon.

Tant Brita

Tant Brita lever vidare genom de människor som hon gett sin omsorg och kärlek till. Andras minne bevaras genom vad de byggt, odlat upp, målat, skrivit eller komponerat. Men Tant Brita lever vidare i de människor som genom henne sett någon mening, glädje och skönhet i livet, och fått någon tro på Gud och på sig själva.

I mors ställe kom hon in i vårt liv 1927, i en mörk tid. Mamma hade gått bort, 33 år gammal och pappa och vi tre små barn var ensamma. Utan stora åthävor, utan att på något sätt sätta sig själv i centrum lyste hon upp tillvaron med sin omsorg.

Hon lärde oss stadsbarn att älska naturen och djuren. Hon berättade om sin tax på ett så levande sätt att jag än i dag för mitt inre öga kan se hur den kom ut ur grytet, illa tilltygad av en dust med grävlingen. Hon berättade om människor, hästar, kor och får på Thorsvi. Och mer än det: hon gjorde oss till en del av livet på gården. Thorsvisomrarna på 20- och 30- talen står i ett förklarad ljus med en ovanlig kombination av kristen tro, kultur, lek, sport och dans, och arbete, för min del bland höns och tuppkvicklingar. Särskilt minns jag clematisdoftande lördagskvällar när vi samlades kl. 6 på gräset mellan kyrkan och stora huset för att sjunga "Det ringer till vila och veckan går ut."

Det som är mest levande för mig är hennes tro. Den var intimt förknippad med hennes respekt för Guds skapelseunder. Hon brukade sitta uppe i sitt gavelrum i komministergården i Gävle, med glasögonen på näsan, och läsa högt för oss ur Jobs bok. Det skedde med en inlevelse som kom mig att känna mig som ett litet sandkorn när hon läste om hur Gud ur stormvinden frågade Job: "Var var du när jag lade jordens grund? ... medan morgonstjärnorna tillsammans jublade och alla Guds söner höjde glädjehrop."

Hennes humor och praktiska läggning och kunskap om naturen var en garanti för att hennes tro inte blev sentimental eller löskopplad från livets realiteter. Hon älskade profeten Jonas bok, kanske just därför att den talade till hennes känsla för humor och handlade om hav och fiskar, om storm och om en ricinbuske! (Tant Brita var ju en kunnig och omsorgsfull sjuksköterska och lyckades t.o.m. få motspänstiga barn att svälja ricinolja!)

Ofta somnade jag vid tonerna från den gamla taffeln. Hon brukade ackompanjera pappa och hans fiolspelande vänner. Hon var inte en briljant pianist, men en osjälvisk och tjänande, och hon lärde oss älska musiken.

Hon gjorde vår historia levande för oss, mest genom att göra oss bekanta med de hermelinska föregångarna. Hon berättade om karolinern Hermelin, om Hermelin som öppnade upp Norrbotten (bysten utanför Norrbottens museum i Luleå har precis de hermelinska släktdrag som vi kände igen i Tant Brita!), om konstnären Hermelin.

"Sancta Birgitta av Trögden" kallade Nathan Söderblom henne. Hon lärde oss förstå och respektera den Heliga Birgitta, och hon skulle säkert glädja sig över att Vadstena är platsen för det hermelinska släktmötet.

Bror Jonzon

Minnasrune om

Brita Herrnlin 1976

Brita föddes på Thorsvi Järd den 18/4. 1977, den yngsta i en stor barnskara.

Närmast i ålder var brodern Robert (Bob). De två var oerhålligt olika. Så han en gång skulle säga för något (rätt otvetydigt tror jag) skrek Brita: "Pappa får inte slå Bob!" "Vad säger du unge?" sade Pappa och stängde in henne i grodskåpet, och där satt hon länge och verkade på dörren.

Sin skolbildning fick Brita genom guvernant och hemma på Thorsvi samt dels under 4 år hos familjen Pauli på Myrård (Töby).

Emellertid fick Brita tillfälle komma hemifrån och se mycket annat. Hon kom nämligen till Nyköpings lazarett på ett års praktik. Vid hemkomsten därifrån befanns emellertid M^{ma} Elin vara ganska sjuklig, så Brita måste avstå från sin dröm och stanna hemma hos föräldrarna.

Mamma Elin död 1913 var mycket kärvbar, ej blott för familjen, utan även för vännen och grannar, ej annat än sin mor.

Mrs Britas liv kränkades dock. Både Vörre bildades med Brita som ordförande, varigenom hon dessutom samtidigt blev en hilsa byråns sjuksköterska. Hon dristade sig t. o. m. att taga risker. En av de underlydande fick en när halstöld och höll på att dö. Bilarna fanns ej på den tiden och det var ett par mil till läkare. Brita stack emellertid hälsan på böden och allt gick bra.

1920 samlades i Lillkyrka en liten grupp s. k. S. L. B. = Sancta Lovisas Birgitta med bl. a. Mary von Rosen, Riksstads jämte make som initiativtagare. — S. L. B:s strävan och önskan var att få en församling av frömligt liv och ett försörjande för gudstjänsten inom vår lilla kyrka, vilket allt var starkt gen-
hört och genast hos Brita. Och så tillkom en ungdomskrets i Förr, som genom henne ledde ett både andligt och socialt arbete i församlingen. Skrivarens föräldrar kallade henne för "Pöjdaus L. Birgitta."

Så Pappa Carl dog, innebär detta för Brita ett definitivt uppbrott från Förr, en tragedi, kända och smärtsam för oss båda. De gagna åren voro de lyckligaste i mitt liv.

För Brita gällde det att söka en plats.
 En sådan fick hon 1913 hos Pastor Grefberg
 i Vingeåker, änkeman med liten dotter.
 Efter ett år gifte han om sig. Brita kom då
 till kommunen Bengt Jonzon i Gäddede, som blivit
 ensam med 3 barn, varav den yngsta, Inga,
 var 3 år. - En vinternad då Brita blivit svårt
 sjuk i influensa reste jag dit. En kväll bad
 hon mig läsa sv. ps. 148: v 5:
 "Mig själv och vad i hert mig kärt av dig blir
 givet, jag ger diksom tillbaka åt dig att
 önska." - -

Så gifte man Bengt Jonzon om sig och Brita
 kom till Uppsala. Hennes omhändertagande
 av andra fortsatte emellertid där i den s. k.
 "Röda Huset" där hon blev husmor för Bernt
 Jonzon och några av hans kamrater. Det
 kommit blivit centrum för ett rikt musika-
 listiskt och litterärt liv för många ungdomar.

På slutet fick Brita ett alldeles nytt hem under
 en tiotal år i Uppsala för att slutligen bosätta
 sig på Andreas Andes Stiftelse. Hon därefter drev
 in i det sista mycket aktivt i Röda H:s arbete
 bl. a. bland spridda sammansatta uttänningar,

f B

detta
Sj minst p. gr. a. hennes språk-kunskaper
Jag skulle vilja sluta med några ord av
Brita

"Gärja och frid höra ihop."

11 maj 1976

Gunhild Herrelin